# ІСТОРІЯ НАУКИ Й ТЕХНІКИ

УДК 391(091):001.89
DOI https://doi.org/10.32782/2663-5984.2026/2.36

***Кізлова А. А.***
Національний технічний університет України
«Київський політехнічний інститут імені Ігоря Сікорського»

## ВНЕСОК ДЖАНЕТ АРНОЛЬД У ОРГАНІЗАЦІЮ ДОСЛІДЖЕНЬ З ІСТОРІЇ КОСТЮМА

*В статті охарактеризовано основні складові внеску Дж. Арнольд в організацію досліджень з історії костюма. Зроблено висновок, що роль Дж. Арнольд у розвитку історії костюма як напряму полягає не тільки в масштабності та різноманітності наукової спадщини, а й у своєрідності дослідницької позиції, що поєднувала теоретичне осмислення історичного костюма з безпосереднім практичним знанням його конструкції і технології виготовлення. Дослідницька модель Дж. Арнольд передбачала міждисциплінарність. Показовим є використання рентгенографії для вивчення прихованих конструктивних елементів музейного предмета. Важливим результатом діяльності Дж. Арнольд стало формування принципу відтворюваності дослідницького результату. Так останній перетворювався на професійний ресурс, відкритий для подальшої перевірки й використання. Завдяки цьому спадщина Дж. Арнольд функціонує не тільки як корпус історичних студій, а й як засіб професійного навчання та практичної реконструкції. Організаційний вимір діяльності Дж. Арнольд виявився також у поєднанні дослідницької, музейної, практичної, видавничої та професійно-комунікаційної діяльності. Це сприяло формуванню професійного середовища, де результати дослідження могли переходити між різними сферами застосування. Особливе значення має спадкоємність цієї моделі після смерті Дж. Арнольд як доказ того, що її система не була пов'язана виключно з особистою присутністю авторки. Вона виявилася здатною існувати й розвиватися в іншому професійному та інституційному середовищі. Отже, напрацювання Дж. Арнольд демонструють, що практичні знання й навички можуть бути не лише допоміжними складовими історичного дослідження, а засобами формування наукових питань, перевірки теоретичних висновків і передавання дослідницького досвіду. Саме в цьому поєднанні практики, теорії, міждисциплінарності та спадкоємності організаційний внесок Дж. Арнольд у розвиток досліджень історичного костюма виявляється найвиразніше. Водночас принцип відтворюваності в її спадщині варто розуміти не як завершений стандарт, а як програмну настанову, котру доопрацьовували вже дослідники наступного покоління. Орієнтація на добре збережені предмети також звужувала джерельну базу на користь костюма заможних верств і придворного середовища. А застосування таких технологій, як рентгенографія, потребувало ресурсів, доступних обмеженому колу установ. Ці обмеження не заперечують організаційної цінності напрацювань Дж. Арнольд, утім, окреслюють межі, в яких її модель можуть відтворити інші фахівці.*

***Ключові слова:*** *Дж. Арнольд, історія костюма, організація наукових досліджень, науковий проєкт, костюм, текстиль, історія повсякдення, предмет гардероба, історичне джерело, наукова комунікація, матеріальна культура, реконструкція, міждисциплінарність, дослідницька методика.*

**Постановка проблеми.** Історія костюма належить до міждисциплінарних напрямів гуманітарних досліджень, у межах яких використовуються різні типи джерел – речові, зображальні, словесні. Для дослідження таких джерел необхідно поєднувати історичні, мистецтвознавчі, музеєзнавчі,

© Кізлова А. А., 2026
Стаття поширюється на умовах ліцензії відкритого доступу CC BY 4.0

технологічні й реконструктивні підходів. Однією з дослідниць, чия діяльність охоплювала значну частину цих напрямів, була британська історикиня костюма Джанет Арнольд (Janet Arnold, 1932–1998). Дж. Арнольд здобула мистецьку освіту в «The Red Maids' School» та «West of England College of Art», а 1954 р. – диплом учителя мистецтва в Брістольському університеті. Її ранній інтерес до одягу, зокрема до костюма й конструкції шкільної форми, поєднався з викладацькою діяльністю. Передумовою формування її підходу до історичного костюма стало поєднання мистецької освіти, педагогіки, практичного знання одягу й театрального середовища [51]. У ставленні до реставрації та консервації простежується наполягання на ретельній фіксації та збереженні оригінальних швів і на тісній співпраці дослідників із реставраторами [48]. Водночас Дж. Арнольд стала однією зі співзасновниць «Costume Society» й наукового журналу «Costume» [53]. Її наукова спадщина включає дослідження окремих предметів одягу, праці з історії крою та конструкції, технологічних і декоративних особливостей костюма, дослідження музейних колекцій, а також роботи, присвячені гардеробу представників європейських монархічних дворів. Ключовою складовою доробку є серія «Patterns of Fashion» [22; 25–28], де наведено результати систематичного дослідження конструкції, крою та технології виготовлення історичного одягу. Томи «Patterns of Fashion», підготовлені на матеріалах Дж. Арнольд після її смерті за участю інших дослідників [45; 46]. Сучасну актуальність цієї спадщини підтверджує рецензія Д. Вілкокс видання серії [57]. Понад 250 неопублікованих викрійок і креслень Дж. Арнольд, які збереглися в її архіві, охоплювали період від початку XVI до кінця 1950-х рр. могли бути використані для підготовки наступних томів серії [56, p. 186]. Її викрійки Дж. Арнольд використовували куратори, археологи, консерватори, студенти, практики living history, театральні фахівці та дизайнери [56, p. 193–194]. Тож спадщина Дж. Арнольд функціонує одночасно як наукова документація, навчальний матеріал і практичний інструмент реконструкції. Отже, актуальним є з'ясувати, які складові наукової діяльності Дж. Арнольд визначали її роль у розвитку та організації досліджень з історії костюма, зокрема щодо роботи з автентичними предметами, документування крою та конструкції, використання різнотипних історичних джерел, реконструкції, професійної комунікації й колективної роботи над дослідницькими проєктами.

**Аналіз останніх досліджень і публікацій.** В. Хеффорд систематизувала в некролозі основні етапи професійного шляху Дж. Арнольд, акцентуючи на поєднанні історико-мистецтвознавчої підготовки, практичних навичок крою та шиття, роботи з театральними костюмами, музейними предметами й архівами [49]. В редакційному некролозі журналу «Costume» засвідчено професійне визнання Дж. Арнольд у середовищі істориків костюма [50]. С. М. Леві окреслила місце дослідниці в історії досліджень костюма [51]. Ці роботи переважно біографічно-описові. В центрі перебували професійний шлях Арнольд, її основні праці та окремі результати дослідницької діяльності. Натомість способи організації її досліджень, стандартизації отриманих результатів і передачі методики іншим фахівцям тут спеціально не аналізувалися. Практичне значення підходу Дж. Арнольд для розвитку театру охарактеризовано в статті Дж. Тірамані [55]. Особливе місце посідає стаття Дж. Тірамані, опублікована до 50-річчя виходу першого тому серії «Patterns of Fashion» [56]. Дж. Тірамані розглядає цю серію як тривалу дослідницьку програму, розвиток якої тривав після смерті Дж. Арнольд [56, p. 186]. Дж. Тірамані також звертає увагу на окремі процедури, що характеризували методику Дж. Арнольд, зокрема використання рентгенографії для дослідження прихованих конструктивних елементів музейного предмета й виготовлення пробного зразка одягу для перевірки реконструйованої викрійки [57, p. 187–191]. Критичний аналіз методики зняття викрійок Дж. Арнольд порівняно з підходами інших дослідниць історичного крою запропонували Е. Біссонетт, П. Сіферд та К. Карбонік, які на прикладі паралельного документування тих самих музейних предметів у розробках різних авторок [49] показали межі відтворюваності її результатів. Водночас недостатньо дослідженим залишається організаційний вимір діяльності Дж. Арнольд. Саме цю прогалину покликане частково заповнити запропоноване дослідження. В такій перспективі її внесок визначається не лише масштабом опублікованої спадщини, а й здатністю перетворити індивідуальний дослідницький досвід на методику, що могла бути передана, перевірена, практично використана та продовжена.

**Постановка завдання.** Метою дослідження є визначити основні складові внеску Дж. Арнольд в організацію досліджень з історії костюма.

**Виклад основного матеріалу.** Дж. Арнольд іще під час навчання працювала в театральних

костюмерних, а згодом спеціально опановувала сучасні техніки крою й шиття в лондонських майстернях. Наприклад, досвід Дж. Арнольд був використаний при створенні костюмів для акторів шекспірівського театру. Саме поєднання історичного знання з практичним розумінням технології виготовлення одягу стало передумовою її особливої уваги до конструкції та способів збирання історичного костюма [49; 55]. Організаційна модель її досліджень передбачала поєднання викладацької роботи, дослідницьких відряджень, грантів і стипендійних програм. Вона брала неоплачувані відпустки для поїздок, роботи в архівах і музеях та підготовки книжок, фінансуючи дослідження також завдяки позаштатній роботі [49]. Водночас її дослідницька практика реалізовувалася в музейній і консерваційній роботі: вона консультувала музеї, брала участь у дослідженні поховального одягу, археологічних текстильних знахідок та історичних колекцій у різних країнах. Складовою цієї моделі була активна наукова комунікація. Арнольд не лише публікувала результати власних досліджень, а й відповідала на запити інших, ділилася матеріалами та визнавала використані джерела [49]. У поєднанні з публікаціями це сприяло перетворенню індивідуального дослідницького досвіду на колективний професійний ресурс.

Одним із основних результатів діяльності Дж. Арнольд стало утвердження підходу, за якого історичний костюм розглядається не лише як візуальне віддзеркалення певної моди, а як складний матеріальний об'єкт, що сам є історичним джерелом, своєрідну систему «читання» інформації з котрого сформувала Дж. Арнольд [49]. В її працях предмет не зводиться до ілюстрації певного стилістичного явища. Дослідницький інтерес охоплює матеріал, крій, конструкцію, систему швів, декоративні прийоми, способи застібання, особливості носіння та зміни, яких предмет зазнавав протягом існування. Це демонструють дослідження окремих суконь, мантуй, дублетів та інших предметів, що зберігалися в музейних колекціях [2; 3; 6; 9; 13]. Детальне вивчення матеріалу й конструкції давало змогу перейти від загальної характеристики одягу до відтворення конкретної технології його створення. Це особливо виразно простежується в роботах, присвячених жіночим дублетам, одягу для верхової їзди, фехтувальним дублетам та шийним уборам [14; 41; 42]. Підхід застосовували до різних хронологічних і типологічних сегментів. Дж. Арнольд досліджувала придворний, жіночий і чоловічий костюм, військовий одяг, одяг для верхової їзди, нижню білизну, перуки, аксесуари й окремі конструктивні та декоративні елементи і техніки [14; 17; 18; 29]. Окремим предметом дослідження стали декоративні техніки прорізування, надсікання та розрізування тканини (відповідно – pinking, snipping та slashing) [17, p. 22–26]. Така широта інтересів дала змогу сформувати методику, придатну для дослідження різних категорій історичного одягу. Отже, Дж. Арнольд сприяла утвердженню принципу, за яким автентичний предмет одягу є первинним джерелом для реконструкції історії костюма, тоді як словесні та зображальні джерела використовуються для його контекстуалізації, датування й інтерпретації.

Дж. Арнольд не обмежувалася відтворенням силуету чи зовнішнього вигляду предмета, а прагнула зафіксувати конструктивну інформацію – викрійки, розміри, співвідношення деталей, способи їх з'єднання та особливості виготовлення. Такий підхід відповідав її ширшому розумінню історичного костюма як матеріального об'єкта, інформація про який може бути втрачена без детальної фіксації. У результаті реконструкція одягу ставала відтворюваною дослідницькою процедурою. Інші дослідники отримали можливість порівнювати предмети між собою, перевіряти запропоновані датування, реконструювати технологію виготовлення й використовувати дані для дослідження інших пам'яток. Такий підхід був підготовлений низкою спеціальних досліджень крою жіночого одягу, розвідок про окремі музейні предмети, ширших досліджень крою, технології та історії моди [11; 21; 24; 32; 34; 35; 36]. Основним інструментом реалізації підходу стала серія «Patterns of Fashion», де викрійки, креслення, розміри та детальні описи конструкції стали чимось на зразок відтворюваного дослідницького протоколу [25–28], а не лише допоміжними ілюстраціями.

Уже в перших томах було закладено принцип, за яким історичний костюм слід документувати не тільки за зовнішнім виглядом, а й за конструктивною структурою – через викрійки, розміри, особливості крою, спосіб складання й технологію виготовлення [25–28]. Реконструктивна процедура Дж. Арнольд ґрунтувалася не на узагальненому уявленні про певний історичний фасон, а на конкретному автентичному предметі, який спочатку досліджувався, документувався й лише після цього переводився у графічну форму. [26, p. 2–3]. Такий підхід допомагав зберігати зв'язок між первинним матеріальним джерелом і кінцевим реконструктивним результатом

Відтворюваність результатів забезпечувалася також стандартизацією графічного представлення

конструкції, що давало можливість збільшувати викрійки до натурального розміру. Для полегшення практичного використання дослідниця подала метричні перерахунки та пояснення щодо роботи з викрійками [26, p. 3]. Отже, викрійка перетворилася на результат, який інший дослідник або реконструктор може використати для перевірки й практично відтворити.

Водночас для розуміння цієї методики важливим є звернення Дж. Арнольд не лише до конкретних зразків історичного одягу, а й до історії його конструювання та пошиття. Вона розглядає способи поширення модних форм і передавання інформації про одяг у XVII–XIX ст., зокрема листування, газетні повідомлення, спеціальні ляльки, одягнені за актуальною модою, а з XVIII ст. – гравіровані таблиці та інші зображення модного одягу. Такі матеріали могли використовуватися як орієнтири для професійних кравців і замовників [25, p. 2–4]. Дж. Арнольд також звернула увагу на поступове формування спеціалізованої літератури з крою та пошиття. У XVIII–XIX ст. викрійка функціонувала не лише як допоміжний інструмент кравця, а і як засіб фіксації та передачі технологічного знання. Це спостереження Дж. Арнольд є важливим для розуміння її методики, оскільки дослідниця й сама перетворила викрійку з практичного інструмента на структурований елемент наукової документації історичного предмета [25, p. 2–4]. Доповнює цю картину врахування технологічних змін у практиці виготовлення одягу. Дж. Арнольд показала, що традиційні способи ручного пошиття співіснували з новими технологіями виготовлення одягу. Тому конструкцію історичного предмета не можна розглядати ізольовано від технологічних можливостей епохи. Аналіз швів, способів з'єднання деталей, крою й послідовності виготовлення дає можливість реконструювати не лише зовнішню форму костюма, а й технологічне середовище його створення [25, p. 2–4]. Отже, методика Дж. Арнольд формувалася на перетині історії побутування та передавання технологічних знань про одяг і безпосереднього дослідження матеріальних предметів.

Тому «Patterns of Fashion» доцільно розглядати не лише як серію монографій про історичний одяг, а й як інструмент стандартизації та передавання дослідницької процедури. Саме цей аспект особливо виразно підкреслює Дж. Тірамані, в чиїй статті наведено приклад дослідження ліфу 1660-х рр. із «Fashion Museum» у Баті, конструкція якого складалася з кількох шарів матеріалу та прихованих металевих елементів. Звичайне зовнішнє обстеження не давало змоги точно визначити розміщення всіх внутрішніх деталей, тому предмет було досліджено за допомогою рентгенографії. Рентгенівська документація могла бути поєднана з кресленнями Арнольд, викрійкою та фотографіями оригінального одягу [56, p. 187–188]. Цей приклад показує, що методика Дж. Арнольд за потреби передбачала залучення спеціальних технологій, які давали змогу отримати нові дані про музейний предмет без його руйнування. Разом з тим застосування таких технологій, як рентгенографія, потребувало значних ресурсів [55, p. 187–188]. Це ускладнює пряме відтворення повної методики Дж. Арнольд поза великими інституційними центрами й указує на потребу в додатковому осмисленні співвідношення між точністю реконструкції й доступністю використаних при цьому методів.

Олівцеві креслення Дж. Арнольд могли фіксувати внутрішню сторону предмета, шви, застібки, кишені, стрічки, металеві гачки, способи з'єднання деталей та інші характеристики, які не завжди можна було побачити на фотографії. Тому її рисунки виконували не лише ілюстративну, а й аналітичну функцію: вони вибірково фіксували саме елементи, значущі для реконструкції способу виготовлення одягу [56, p. 189–190]. Перед публікацією Дж. Арнольд виготовляла пробний макет із недорогої тканини. Це давало змогу перевірити перед публікацією, чи всі деталі правильно поєднуються, чи відповідає конструкція на викрійці оригінальному предмету і яким могло бути співвідношення одягу з тілом людини. Для речей зі складними драпіруваннями, плісируваннями чи деталями, форму яких важко відновити лише за плоским музейним предметом, цей крок був необхідний: лише пробний зразок давав змогу побачити, як тканина поводиться в об'ємі [56, p. 190–191]. Отже, реконструкція в методиці Дж Арнольд мала перевірювану послідовність: «предмет – вимірювання – креслення – викрійка – пробний зразок – перевірка – публікація», що зменшувало залежність висновку від інтуїтивної інтерпретації дослідника [56, p. 190–191]. Саме це є принциповою відмінністю між реконструкцією, що ґрунтується на стилістичній аналогії, та реконструкцією, заснованою на документованій конструктивній моделі.

Водночас саме поняття відтворюваності результату в методиці Дж. Арнольд потребує уточнення. Спеціальне порівняльне дослідження показало, що викрійки того самого предмета, які

підготували різні дослідники, можуть істотно розходитися між собою. Так, коли викрійки суконь М. Віонне, які зняли Дж. Арнольд, порівняли з викрійками тих самих суконь, котрі підготувала Б. Кірке, для одягу з косим кроєм результати виявили суттєву розбіжність, бо метод Дж. Арнольд не враховував деформації тканини під час носіння й зберігання [57, p. 25–33]. Також публікації Дж. Арнольд 1960-х рр. не розкривали власне процедуру вимірювання й не завжди супроводжувались інвентарними номерами предметів, що ускладнювало перевірку та відтворення результатів [57, p. 12–14]. Показово й те, що сам спосіб зняття викрійки, який застосовувала Дж. Арнольд, передбачав закріплення пробної тканини шпильками безпосередньо на музейному предметі, чого сучасні консерваційні стандарти вже не допускають [57, p. 16]. Тож принцип відтворюваності в методиці Дж. Арнольд – це радше не завершений стандарт, а програмна настанова для організації дослідницької процедури, повна прозорість і перевірюваність якої стали завданням уже для наступників Дж. Арнольд.

Ще один організаційний аспект стосується роботи з термінологією. Дж. Арнольд наголошувала на складності назв предметів одягу та текстилю, які могли мати кілька значень або позначати близькі за функцією предмети. Тому вона створила окремий індекс, частково побудований як глосарій, що охоплював назви одягу, текстилю, коштовностей, орнаментів, символіки й термінології моди. [44, p. XVI]. Отже, для Дж. Арнольд стандартизація дослідницького результату включала не лише викрійки та графічну документацію, а й упорядкування понятійного апарату, необхідного для роботи з джерелами.

Водночас усвідомлення обмеженості корпусу збережених матеріальних джерел надавало детальній фіксації ще одного значення: вона ставала способом збереження інформації, яка могла бути втрачена разом із фізичним предметом [26, p. 2–3]. Систематичне залучення музейних колекцій стало окремим напрямом її діяльності. Значна частина праць присвячена конкретним предметам із «National Museum of Antiquities of Scotland», «Victoria and Albert Museum», «Clive House Museum» та інших зібрань [1; 7; 8]. З музейною практикою безпосередньо пов'язане дослідження Дж. Арнольд, присвячене способу монтажу дублета та trunk-hose дона Гарсії де'Медічі. Дослідження конструкції предмета безпосередньо поєднано з проблемами його коректного представлення й збереження [47]. Це означало зміну статусу музейного предмета: він ставав не лише об'єктом збереження та експонування, а повноцінним науковим джерелом, основою для реконструкції технології, моди, соціальної практики та історії повсякдення.

Дж. Арнольд був притаманний продуманий відбір предметів для дослідження з урахуванням не лише хронологічної й типологічної репрезентативності предметів, а й міри їхньої збереженості та придатності до детального вивчення. [26, p. 2–3]. Водночас такий принцип відбору мав і неминучий побічний ефект: орієнтація на добре збережені й типологічно показові предмети звужувала джерельну базу на користь костюма заможних верств, придворного й театрального середовища, тоді як одяг нижчих соціальних груп представлений у спадщині Дж. Арнольд значно менше. Втім, ця нерівномірність є радше наслідком стану збереженості й музейної колекційної практики, ніж свідомим вибором дослідниці.

Невід'ємною складовою організації дослідження було формування джерельної вибірки, яка передбачала використання різнотипних джерел (живопис, графіка, мініатюри, фрески, гобелени, кераміка, монети, фотографії та інші зображення, документальні джерела: інвентарі, заповіти, рахунки, листи, щоденники, митні записи, торговельна документація, періодика та реклама, збережені костюми, фрагменти тканин, шви, викрійки, конструкція, технологія пошиття, вишивка й оздоблення), коли матеріальні пам'ятки співвідносилися з портретними зображеннями та письмовими свідченнями [20, p. 34–126; 29, p. 5–7; 31; 33; 40; 44]. Важливою для розуміння дослідницької організації Дж. Арнольд є характерна для неї логіка: джерело не просто доповнює готове дослідження, а може змінити його масштаб, структуру та перспективу. Предмет дає змогу досліджувати матеріальні й конструктивні характеристики одягу, зображення – його візуальне представлення та соціальний контекст, а письмові джерела – функціонування одягу в конкретному історичному середовищі [44, p. XIII; 51]. Дж. Арнольд цілеспрямовано використовувала джерела для відповіді на конкретні питання щодо предмета костюма. Вона запропонувала послідовно з'ясовувати час створення одягу, його первісний вигляд, конструкцію, склад нижнього вбрання, аксесуари, соціальний статус носія та сприйняття стилю серед сучасників [20, p. 11–16; 29, p. 8–9]. Ця логіка простежується й у структурі «A Handbook of Costume»: різні групи джерел розміщені в ній як пов'язані інструменти реконструкції. Матеріальний предмет

дає змогу досліджувати конструкцію й технологію виготовлення, живопис і графіка – зовнішній вигляд та способи репрезентації, скульптура – тривимірну форму, а документальні джерела – функціонування одягу в конкретному соціальному середовищі [20]. У цьому сенсі відома формула «Викрійки не брешуть» віддзеркалює не буквальну перевагу одного джерела над іншим, а принцип переходу від візуальної репрезентації до конструктивно перевірюваного матеріального свідчення [56, p. 194–195]. Така структура показує, що для Дж. Арнольд кожен тип джерела мав свою дослідницьку функцію.

Окремі обережні та виважені підходи Дж. Арнольд пропонувала для джерелознавчої критики скульптури [20, p. 42–43], графіки, гравюр, карикатур та книжкових ілюстрацій [20, p. 52–60]. Особливе місце у джерелознавчій системі Дж. Арнольд посідали гобелени, вишивка, друковані та ткані текстилі. Дослідниця застерігала від поширеного уявлення, що текстиль є лише матеріалом, з якого виготовляли одяг, адже насправді він може бути джерелом для реконструкції костюма, технологій, декоративних практик і матеріальної культури [20, p. 102–108]. Дослідження шовку, оксамиту, друкованих тканин та інших текстильних фрагментів, своєю чергою, розширює предмет історії костюма. Тут важлива вже реконструкція не тільки форми одягу, а й асортименту тканин, орнаментів, технології виробництва, особливостей матеріалу та способів його декоративного використання [20, p. 102–108]. Дж. Арнольд розглядала, з урахуванням необхідності в ретельній верифікації, як джерела для історії костюма різноманітні документи, а також газетні й журнальні публікації, пов'язані з виробництвом одягу й текстилю та торгівлі ними, котрі дають змогу перейти від констатації факту існування предмета до реконструкції його економічного та соціального функціонування: товар – кількість – ціна – продавець – покупець – дата [20, p. 109–115]. Цей аспект особливо важливий для характеристики організаційного внеску Дж. Арнольд, у працях котрої тканина може розглядатись як компонент одягу, як самостійний матеріальний об'єкт і як свідчення технологічних, економічних і соціальних процесів.

Важливим наслідком систематичного аналізу крою та конструкції стало формування в Дж. Арнольд комплексного підходу до датування історичного одягу як за допомогою звернення до викрійок, кравецьких книг, технічних посібників, систем крою, схем, інструкцій та іншої професійної літератури [20, p. 119–128], так і за сукупністю матеріальних та конструктивних ознак: тканини, вишивки, способу шиття, оздоблення, крою, конструкції, форми деталей, особливостей і розташування швів, а також змін, ремонтів та перешивань. Дж. Арнольд застерігала: тканина сама по собі не обов'язково датує готовий предмет, бо може бути старою, повторно використаною, перешитою або зберігатися десятиліттями. Саме тому Дж. Арнольд звертала увагу також на сліди перешивання, старі шви, отвори від голки, зміни лінії талії, додавання або вилучення деталей [20, p. 129–142]. Узагальнено цей принцип можна представити як послідовність: «матеріал – конструкція – технологія – зміни – порівняння – датування», а не «тканина – дата». Така процедура перетворює датування з інтуїтивного визначення стилю на аргументований аналіз сукупності свідчень. Для організації досліджень він задає порядок роботи з предметом і водночас визначає, які саме характеристики потрібно фіксувати під час первинного огляду, а потім – порівняння з іншими предметами та джерелами.

Дж. Арнольд досліджувала придворний, військовий, церемоніальний і повсякденний одяг, зверталася до костюма представників монархічної та аристократичної еліти, членів королівських родин та учасників придворних практик [5; 12; 16; 38]. Дж. Арнольд також охарактеризувала організацію гардеробу королеви як складну систему, який був складною системою, де були джентльмени, єомени та груми гардеробу, придворні дами та фрейліни королівської опочивальні й приватних покоїв, кравці, вишивальники, кушніри, виробники шовку, шевці та інші фахівці. Їхня робота охоплювала виготовлення, замовлення, зберігання, догляд, перероблення та підготовку одягу до використання [44, p. XV]. Цей аспект доповнює звернення Дж. Арнольд до професійної спеціалізації, де окремо розглядаються швачки, виробники шовку, майстри ажурної (вирізної) вишивки та коклюшкового мережива, вишивальниці та пралі [28, p. 5–11]. Дослідження перук також демонструє, як Дж. Арнольд використовувала костюм для реконструкції соціальної практики. Вона звертала увагу на відмінності між формальними й повсякденними перуками, на їх поширення серед придворних, військових, юристів та інших професійних груп, на способи догляду за ними й на реакцію сучасників на моду [29, p. 9–13, 18–25]. Отже, для Дж. Арнольд кожен предмет костюма розглядався водночас як матеріальний виріб, модний знак, професійний маркер і частина повсякденної

практики, а історія костюма включалася до контексту соціальної історії, історії повсякдення, придворної культури, гендерних практик та історії матеріальної культури.

Дж. Арнольд також приділяла увагу професійній пам'яті та історії самого середовища дослідників костюма. Публікація розмови з Е. Вілкінсон, проведеної, коли учасники під «Costume Society» відвідували «Castle Howard» [15], демонструє інтерес до передачі професійного досвіду та фіксації історії дослідницької спільноти.

Особливе значення для характеристики саме організаційного внеску Дж. Арнольд має те, що її методика стала основою для роботи мережі дослідників історичного костюма. Важливим організаційним кроком стало створення «School of Historical Dress» як осередку «Janet Arnold Archive» та «Hopkins Collection». Таким чином, особистий архів дослідниці було включено до інституційного середовища, яке забезпечило можливість збереження, опрацювання та подальшої публікації її матеріалів [56, p. 186]. У цьому сенсі організаційний внесок Дж. Арнольд виявився довготривалим. У п'ятому та шостому томах «Patterns of Fashion», котрі вийшли вже після смерті Дж. Арнольд на основі її матеріалів, ця тенденція проявилася особливо виразно. До підготовки п'ятого тому були залучені Дж. Тірамані, Л. Костіольйо, С. Пассо, А. Лукас та Дж. Пітч, а шостого – С. Пассо, К. Торнтон та Дж. Тірамані. П'ятий том присвячено конструкції різних видів корсетів, каркасів спідниць та румпів, а шостий – європейському жіночому одягу кінця XVII–XVIII ст. [45; 46]. Їх поява демонструє перехід від авторської дослідницької моделі до колективного наукового проєкту, у якому принципи Дж. Арнольд було застосовано до нових груп предметів.

**Висновки.** Отже, роль Дж. Арнольд у розвитку історії костюма як напряму полягає не тільки в масштабності та різноманітності наукової спадщини, а й у своєрідності дослідницької позиції, що поєднувала теоретичне осмислення історичного костюма з безпосереднім практичним знанням його конструкції і технології виготовлення. Дослідницька модель Дж. Арнольд передбачала міждисциплінарність. Показовим є використання рентгенографії для вивчення прихованих конструктивних елементів музейного предмета. Важливим результатом діяльності Дж. Арнольд стало формування принципу відтворюваності дослідницького результату. Так останній перетворювався на професійний ресурс, відкритий для подальшої перевірки й використання. Завдяки цьому спадщина Дж. Арнольд функціонує не тільки як корпус історичних студій, а й як засіб професійного навчання та практичної реконструкції. Організаційний вимір діяльності Дж. Арнольд виявився також у поєднанні дослідницької, музейної, практичної, видавничої та професійно-комунікаційної діяльності. Це сприяло формуванню професійного середовища, де результати дослідження могли переходити між різними сферами застосування. Особливе значення має спадкоємність цієї моделі після смерті Дж. Арнольд як доказ того, що її система не була пов'язана виключно з особистою присутністю авторки. Вона виявилася здатною існувати й розвиватися в іншому професійному та інституційному середовищі. Отже, напрацювання Дж. Арнольд демонструють, що практичні знання й навички можуть бути не лише допоміжними складовими історичного дослідження, а засобами формування наукових питань, перевірки теоретичних висновків і передавання дослідницького досвіду. Саме в цьому поєднанні практики, теорії, міждисциплінарності та спадкоємності організаційний внесок Дж. Арнольд у розвиток досліджень історичного костюма виявляється найвиразніше. Водночас принцип відтворюваності в її спадщині варто розуміти не як завершений стандарт, а як програмну настанову, котру доопрацьовували вже дослідники наступного покоління. Орієнтація на добре збережені предмети також звужувала джерельну базу на користь костюма заможних верств і придворного середовища. А застосування таких технологій, як рентгенографія, потребувало ресурсів, доступних обмеженому колу установ. Ці обмеження не заперечують організаційної цінності напрацювань Дж. Арнольд, утім, окреслюють межі, в яких її модель можуть відтворити інші фахівці.

Перспективним є поглиблене дослідження каталогів, котрі укладала Дж. Арнольд, а також її рецензій на праці інших дослідників, що дасть змогу точніше визначити принципи систематизації наукової інформації, критерії оцінювання досліджень історичного костюма та особливості професійної комунікації дослідниці. Також важливим є порівняння підходів Дж. Арнольд із методиками інших представників історії костюма другої половини XX – початку XXI ст.

**Інформація про використання штучного інтелекту.** Під час підготовки статті було використано інструменти штучного інтелекту (GPT-5.6 Luna, Go) як допоміжні засоби для прискорення технічних операцій. Вони використовувалися згідно з «Living guidelines on the responsible use of

generative AI in research», які оприлюднила Європейська Комісія 2024 р. Використання цієї мовної моделі обмежувалося стилістичним редагуванням англомовної анотації, оформленням і транслітерацією списку використаної літератури, пошуком за ключовими словами в першоджерелах, підбором УДК та не передбачало створення оригінального наукового змісту. При цьому дані були особисто перевірені за першоджерелами. Всі інтерпретації та висновки є результатом самостійної дослідницької роботи, що виключає появу помилок, пов'язаних з галюцинаціями чи упередженістю алгоритмів.

**Список літератури:**


1. Arnold J. A Court Mantua from the Haddington Collection at the National Museum of Antiquities of Scotland, Edinburgh. *Waffen- und Kostümkunde*. 1986. № XXVIII/1. P. 37–48.
2. Arnold J. A Court Mantua of c. 1740. *Costume*. 1972. Vol. 6. № 1. 1. P. 48–52. DOI: https://doi.org/10.1179/cos.1972.6.1.48
3. Arnold J. A Court Mantua of c. 1760–5. *Costume*. 1973. Vol. 7. № 1. P. 42–46. DOI: https://doi.org/10.1179/cos.1973.7.1.42
4. Arnold J. A Halfpenny Token from Montgomery. *Montgomeryshire Collections*. 1985. № LXXIII. P. 120–121.
5. Arnold J. A Prelate's Robe for the Most Noble Order of the Garter worn by the Right Reverend Sir Jonathan Trelawny, 3rd Bart., Lord Bishop of Winchester, in 1707. *Costume*. 1994. Vol. 28. № 1. P. 22–36. DOI: https://doi.org/10.1179/cos.1994.28.1.22
6. Arnold J. A Mantua c. 1708–9 Clive House Museum, College Hill, Shrewsbury. Costume. 1970. Vol. 4. № 1. P. 26–31. DOI: https://doi.org/10.1179/cos.1970.4.1.26
7. Arnold J. A Pink Domino c. 1760–70 at the Victoria and Albert Museum. *Costume*. 1969. Vol. 3. № 1. P. 31–34. DOI: https://doi.org/10.1179/cos.1969.3.1.31
8. Arnold J. A Sack Gown from the Haddington Collection at the National Museum of Antiquities of Scotland, Edinburgh. *Studies in Conservation*. 1980. Vol. 25. № 1. P. 19–27. DOI: https://doi.org/10.1179/sic.1980.25.1.19
9. Arnold J. A Silver Tissue Dress c. 1660. *Costume*. 1965. Vol. 1. № 2. P. 13–15. DOI: https://doi.org/10.1179/cos.1965.1.2.13.
10. Arnold J. A Study of an Evening Dress, c. 1893. The London Museum. *Costume*. 1967. Vol. 1. № 3. P. 15. DOI: https://doi.org/10.1179/cos.1967.1.3.15
11. Arnold J. A Study of Three Jerkins. *Costume*. 1971. Vol. 5. № 1. P. 36–43. DOI: https://doi.org/10.1179/cos.1971.5.1.36
12. Arnold J. A Wedding Dress Worn by the Danish Princess Sophia Magdalena in 1766. Costume. 1967. Vol. 1. № 1. P. 17–21. DOI: https://doi.org/10.1179/cos.1967.1.1.17.
13. Arnold J. A Woman's Doublet of about 1585. *Waffen- und Kostümkunde*. 1981. № XXIII/2. P. 132–142.
14. Arnold J. An Early Seventeenth Century Woman's Riding Doublet or Cassock. *Waffen- und Kostümkunde*. 1980. № XXII/2. P. 113–129.
15. Arnold J. Conversation at Castle Howard: Miss Annie Wilkinson Interviewed by Miss Cecile Hummel During the Costume Society's Visit to Castle Howard on 7 September 1968. *Costume*. 2000. Vol. 34. № 1. P. 113–117. DOI: https://doi.org/10.1179/cos.2000.34.1.113
16. Arnold J. Dashing Amazons: The Development of Women's Riding Dress, c. 1500–1900. *Defining Dress: Dress as Object, Meaning and Identity*. 1999. P. 10–29.
17. Arnold J. Decorative Features: Pinking, Snipping and Slashing. *Costume*. 1975. Vol. 9. № 1. P. 22–26. DOI: https://doi.org/10.1179/cos.1975.9.1.22
18. Arnold J. Elizabethan and Jacobean Smocks and Shirts. *Waffen- und Kostümkunde*. 1977. № XIX/2. P. 89–110.
19. Arnold J. Fashions in Miniature. *Costume*. 1977. Vol. 11. № 1. P. 45–55. DOI: https://doi.org/10.1179/cos.1977.11.1.45
20. Arnold J. A Handbook of Costume. London: Macmillan, 1973. 336 p.
21. Arnold J. Jane Lambarde's Mantle. *Costume*. 1980. Vol. 14. № 1. P. 56–72. DOI: https://doi.org/10.1179/cos.1980.14.1.56
22. Arnold J. Janet Arnold: List of Publications. *Costume*. 2000. Vol. 34. № 1. P. 3–6. DOI: https://doi.org/10.1179/cos.2000.34.1.3.
23. Arnold J. Lost from Her Majesties Back: Items of Clothing and Jewels Lost or Given Away by Queen Elizabeth I between 1561 and 1585, Entered in One of the Day Books Kept for the Records of the Wardrobe of Robes. London: The Costume Society, 1980. 95 p.
24. Arnold J. Nils Sture's Suit. *Costume*. 1978. Vol. 12. № 1. P. 13–26. DOI: https://doi.org/10.1179/cos.1978.12.1.13

25. Arnold J. Patterns of Fashion 1: Englishwomen's Dresses and Their Construction c. 1660–1860. London : Macmillan, 1964. 76 p.

26. Arnold J. Patterns of Fashion 2: Englishwomen's Dresses and Their Construction c. 1860–1940. London : Macmillan, 1966. 88 p.

27. Arnold J. Patterns of Fashion 3: The Cut and Construction of Clothes for Men and Women c. 1560–1620. London : Macmillan, 1985. 127 p.

28. Arnold J. Patterns of Fashion 4: The Cut and Construction of Linen Shirts, Smocks, Neckwear, Headwear and Accessories for Men and Women c. 1540–1660. London : Macmillan, 2008. 128 p.

29. Arnold J. Perukes & Periwigs: A Survey c. 1660–1740. London : H. M. Stationery Office, 1970. 32 p.

30. Arnold J. Romantic to Sentimental: The Changing Line of Women's Dress, 1830–1860. *Costume*. 1969. Vol. 3. Supplement 1: Early Victorian Costume 1830–1860. P. 12–20. DOI: https://doi.org/10.1179/cos.1969.3.Supplement-1.12

31. Arnold J. The "Armada" Portraits of Queen Elizabeth I. *Apollo*. 1989. № 326. Vol. 129. P. 242–246.

32. Arnold J. The Classical Influence on the Cut, Construction and Decoration of Women's Dress c. 1785–1820. *Costume*. 1970. Vol. 4. Supplement 1: The So-Called Age of Elegance. P. 17–23. DOI: https://doi.org/10.1179/cos.1970.4.Supplement-1.17

33. Arnold J. The "Coronation" Portrait of Queen Elizabeth I. *Burlington Magazine*. 1978. № CXX/908. P. 726–741.

34. Arnold J. The Cut and Construction of Women's Dresses c. 1860–1890. *Costume*. 1968. Vol. 2. Supplement 1: High Victorian Costume 1860–1890. P. 21–31. DOI: https://doi.org/10.1179/cos.1968.2.Supplement-1.21

35. Arnold J. The Cut & Construction of Women's Dresses 1890–1914. *Costume*. 1967. Vol. 1. Supplement 1: La Belle Epoque Costume 1890–1914. P. 26–36. DOI: https://doi.org/10.1179/cos.1967.1.Supplement-1.26

36. Arnold J. The Dressmaker's Craft. *Costume*. 1973. Vol. 7. Supplement 1: Strata of Society: Proceedings of the Seventh Annual Conference of the Costume Society April 6–8, 1973. P. 29–40. DOI: https://doi.org/10.1179/cos.1973.7.s1.29

37. Arnold J. The Jupon or Coat-Armour of the Black Prince in Canterbury Cathedral. *Church Monuments*. 1993. Vol. 8. P. 12–24.

38. Arnold J. The Kirtle, or Surcoat, and Mantle of the Most Noble Order of the Garter Worn by Christian IV, King of Denmark and Norway. *Antiquaries Journal*. 1992. Vol. 72. P. 141–167.

39. Arnold J. The «Pair of Straight Bodies» and "a Pair of Drawers" Dating from 1603 Which Clothe the Effigy of Queen Elizabeth I in Westminster Abbey. *Costume*. 2007. Vol. 41. № 1. P. 1–10. DOI: https://doi.org/10.1179/174963007X182291

40. Arnold J. The "Picture" of Elizabeth I When Princess. Burlington Magazine. 1981. № CXXIII/938. P. 303–304.

41. Arnold J. Three Examples of Late Sixteenth and Early Seventeenth Century Neckwear. *Waffen- und Kostümkunde*. 1973. № XV/2. P. 109–124.

42. Arnold J. Two Early Seventeenth Century Fencing Doublets. *Waffen- und Kostümkunde*. 1979. № XXI/2. P. 107–120.

43. Arnold J. Queen Elizabeth's Jewels. *International Silver & Jewellery Fair & Seminar*. 1991. P. 35–36.

44. Arnold J. Queen Elizabeth's Wardrobe Unlock'd. London; New York : Routledge, 2015. 396 p.

45. Arnold J., Tiramani J., Costigliolo L., Passot S., Lucas A., Pietsch J. Patterns of Fashion 5: The Content, Cut, Construction and Context of Bodies, Stays, Hoops and Rumps c. 1595–1795. London : The School of Historical Dress, 2018. 160 p.

46. Arnold J., Passot S., Thornton C., Tiramani J. Patterns of Fashion 6: The Content, Cut, Construction and Context of European Women's Dress c. 1695–1795. London : The School of Historical Dress, 2021. 160 p.

47. Arnold J., Westerman Bulgarella M. An Innovative Method for Mounting the Sixteenth-Century Doublet and Trunk-Hose Worn by Don Garzia de'Medici. *Costume*. 1996. Vol. 30. № 1. P. 47–55. DOI: https://doi.org/10.1179/cos.1996.30.1.47

48. Bissonnette A., Siferd P., Karbonik K. Towards Transparency, Accuracy, and Reproducibility: Exploring British and North American Key Works on Pattern Research with Clothing Artefacts, 1954–2016. *The Journal of Dress History*. 2021. Vol. 5. № 4. P. 8–47.

49. Hefford W. Obituary: Janet Arnold. The Independent. 1998. 25 November. URL: https://surl.li/uahfeo.

50. Janet Arnold, FSA. *Costume*. 1999. Vol. 33. № 1. P. 175–179. DOI: https://doi.org/10.1179/cos.1999.33.1.175

51.Levey S. M. Arnold, Janet (1932–1998), Costume Historian. *Oxford Dictionary of National Biography*. 2004. Oxford University Press. DOI: https://doi.org/10.1093/ref:odnb/71229

52.Nelson D., Arnold J. An Edinburgh Tailor's Story. Costume. 1976. Vol. 10. № 1. P. 74–85. DOI: https://doi.org/10.1179/cos.1976.10.1.74

53. Our History. Costume Society. URL: https://surl.li/wgchwk
54. Standen E. A., Arnold J. The Comte de Toulouse's Months of Lucas Gobelins Tapestries: Sixteenth-Century Designs with Eighteenth-Century Additions. *Metropolitan Museum Journal*. 1996. Vol. 31. P. 59–79.
55. Tiramani J. Janet Arnold and the Globe Wardrobe: Handmade Clothes for Shakespeare's Actors. *Costume*. 2000. Vol. 34. № 1. DOI: https://doi.org/10.1179/cos.2000.34.1.118
56. Tiramani J. Janet Arnold's Patterns of Fashion. *Costume*. 2015. Vol. 49. № 2. P. 186–197. DOI: https://doi.org/10.1179/0590887615Z.00000000075
57. Wilcox D. Book Review: Patterns of Fashion 1: Englishwomen's Dress c. 1720–1860 (London: The School of Historical Dress, 2021); Patterns of Fashion 2: Englishwomen's Dress c. 1860–1940 (London: The School of Historical Dress, 2022); Patterns of Fashion 6: European Women's Dress c. 1695–1795 (London: The School of Historical Dress, 2021). *Costume*. 2023. Vol. 57. № 2. P. 255–259. DOI: https://doi.org/10.3366/cost.2023.0268

**Kizlova A. A. JANET ARNOLD'S CONTRIBUTION TO THE ORGANIZATION OF RESEARCH IN COSTUME HISTORY**

*The article examines the main components of Janet Arnold's contribution to the organization of research in the history of costume. It concludes that Arnold's role in the development of the costume history as a field lay not only in the scale and diversity of her scholarly output, but also in the distinctive character of her research approach, which combined the theoretical study of historical dress with direct practical knowledge of its construction and manufacturing techniques. J. Arnold's research model was inherently interdisciplinary. The use of X-radiography to investigate concealed structural elements of a museum object is particularly illustrative of this approach. Another important outcome of Arnold's work was the establishment of a principle of reproducibility of research results. This transformed the research outcome into a professional resource open to further verification and use. Consequently, J. Arnold's legacy functions not only as a body of historical studies, but also as a means of professional training and practical reconstruction. The organizational dimension of Arnold's work was also manifested in the combination of research, museum, practical, publishing, and professional communication activities. This contributed to the formation of a professional environment in which research findings could circulate between different fields of application. The continuity of this model after Arnold's death is particularly significant as evidence that her system was not dependent solely on her personal involvement. It proved capable of existing and developing within different professional and institutional environments. J. Arnold's work thus demonstrates that practical knowledge and skills can serve not merely as auxiliary components of historical research, but also as means of formulating research questions, testing theoretical conclusions, and transmitting research experience. It is precisely in this combination of practice, theory, interdisciplinarity, and continuity that J. Arnold's organizational contribution to the development of research in the history of dress is most clearly manifested. At the same time, the principle of reproducibility in her legacy should be understood not as a finalized standard, but as a programmatic framework that was further developed and refined by researchers of the next generation. The focus on well-preserved garments also narrowed the source base, favouring the dress of affluent social groups and courtly environments. Moreover, the use of technologies such as X-radiography required resources available only to a limited number of institutions. These limitations do not diminish the organizational value of J. Arnold's work, but they do define the conditions within which her research model can be reproduced by other scholars.*

***Keywords:*** *Janet Arnold, history of costume, organization of scholarly research, research project, dress, textiles, history of everyday life, garment, historical source, scholarly communication, material culture, reconstruction, interdisciplinarity, research methodology.*

Дата першого надходження статті до видання: 10.08.2026
Дата прийняття статті до друку після рецензування: 01.09.2026
Дата публікації (оприлюднення) статті: 30.10.2026